

Kerk poogde op te nemen, zoodat al spoedig het overgroote deel van de leden der Kerk van verre niet gezegd kon worden met de confessie der Kerk intestemmen. De tucht, uitgezonderd bij de te in het oog loopende zedelijke vergrijpen, verviel geheel. Het heette alles gereformeerd, maar 't was het van verre niet; en toen dan ook op het einde der 18e eeuw de Overheidsdwang werd opgegeven, toonde de 19e eeuw al spoedig, wat leugen alle deze jaren in den Gereformeerden naam, als toegepast op geheel dit kerkelijk instituut, gescholen had. De oorzaak hiervan nu lag niet anders dan in de onnatuurlijke verbinding van het kerkelijke met het politieke leven, en hieruit volgde vanzelf, dat noch het kerkelijke noch het politieke instituut tot zijn recht zou kunnen komen, eer men de primordiale fout van deze tegen-natuurlijke verbinding van Staat en Kerk zou zijn te boven gekomen. Dit nu was ondenkbaar zonder strijd en worsteling. Het moest tot een machtige omwenteling leiden. En in Engeland, waar de losmaking van deze beide instituten tenslotte, voor een deel althans, volvoerd is, ontbrandde dan ook de principieele strijd tusschen het Absolute van de Stuarts en het vrijere levensbesef van de Puriteinen, tot tenslotte de vrijmaking van beide instituten door is gegaan. Staat en Kerk verkregen eerst hierdoor elk de aan beiden toekomende fundamentelegging. In Israël kon vanouds het fundament van het Staatsgebouw geen ander zijn dan het fundament van het geestelijk Huis. Doch voor Israël gold dit uitsluitend, omdat het in de reeks en in de reder volkeren een geheel exceptioneele plaats innam als het volk der Bijzondere Openbaring. Deze uitzondering nu bestond voor geen ander volk buiten Israël, en de schier ongelooflijke fout die sinds 325 begaan is, bestond hierin, dat men deze geheel exceptioneele positie van Israël alstoen op alle Christenvolk heeft overgebracht. Dit toch was grijpen naar het onmogelijke. Wie al dan niet leden van den Staat, van het nationale volk, van de volksmaatschappij waren, kon niet worden uitgewezen noch door den Doop, noch door eenige confessie aangaande de onzienlijke dingen. En zoo ook omgekeerd viel de vraag, wie al dan niet leden van een kerkelijk instituut waren, nooit anders te beantwoorden dan door de persoonlijke belijdenis. De Doop kon inleidend werken, en met deze inleiding in het kerkelijk leven kon tot op de meerderjarigheid genoeg worden genomen; maar op verder gevorderden leeftijd moest voor het kerkelijk instituut toch altoos de